

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สถานศึกษาจำเป็นต้องมีบทบาทสำคัญในการกระจายโอกาสทางการศึกษาสู่ประชาชนทุกระดับ และทุกอาชีพทุกชุมชนให้ได้รับการศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาตลอดชีวิตเพิ่มมากขึ้น ภายใต้กระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ ที่ความรู้ต่างๆ ได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และภายใต้ความกดดันที่จะให้พลเมืองของชาติมีความรู้ที่ทันสมัย เพื่อสมรรถภาพแห่งการแข่งขัน อันเข้มข้นทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติต่าง ๆ ที่ยิ่งเพิ่มมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาซึ่งต้องรับภาระเพิ่มขึ้นในการกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป จะต้องมีหลักสูตรอันหลากหลาย ทั้งหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นและระยะยาว ตามปรัชญาการศึกษาที่ก้าวไปไกลในเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต ที่มุ่งเน้นการระดมทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ในสังคมมาใช้พัฒนาความรู้ ความคิด และความสามารถของประชาชนทุกวัย ทุกระดับการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ยั่งยืน นำพาประเทศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและอยู่รอดได้ภายใต้ยุคแห่งการแข่งขันที่เข้มข้นขึ้นทุกทีทั้งในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 9-10)

จากการสำรวจสภาวะกำลังแรงงานและการมีงานทำของประเทศไทยเมื่อปี 2540 พบว่าในจำนวนผู้มีงานทำทั้งหมด 31,596,000 คนนั้น เป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระถึงประมาณ 10,077,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 31.89 ของผู้มีงานทำทั้งหมด (กรมแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2540, หน้า 9) อีกทั้งหน่วยงานการศึกษาของรัฐต่างก็ตระหนักถึงความสำคัญของการประกอบอาชีพอิสระ จึงได้มีโครงการส่งเสริมให้นักศึกษาออกไปประกอบอาชีพอิสระ เช่น กรมอาชีวศึกษามีโครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลมีโครงการฝึกอบรมการบริหารธุรกิจขนาดย่อม และทบวงมหาวิทยาลัยร่วมกับมหาวิทยาลัยต่างๆ มีโครงการฝึกอบรมบัณฑิตเข้าสู่อาชีพอิสระเป็นต้น จะเห็นได้ว่าแนวโน้มการประกอบอาชีพอิสระมีสูงขึ้น (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ อ้างอิงจาก มัทนา พนานิรามัย, 2535, หน้า 3)

บุคคลที่จะมุ่งสู่ตลาดแรงงานทั้งที่จะประกอบอาชีพอิสระหรือพนักงานในสถานประกอบการต่าง ๆ ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมจะมีความลำบากมากกว่าบุคคลที่ได้ผ่านการฝึกอบรมวิชาชีพเพิ่มเติมมาแล้ว จนมีทักษะทางอาชีพในระดับกึ่งทักษะ ทักษะ หรือเทคนิค ซึ่งปัจจุบันก็มี

หน่วยงานหลายแห่งที่จัดฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันให้แก่ประชาชนทั่วไป (สุมาลี สังข์ศรี และคณะ, 2542, หน้า 2)

การฝึกอบรมวิชาชีพเป็นกระบวนการเพิ่มเติมความสามารถทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติที่จะนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานในการทำงานให้มีประสิทธิภาพขึ้น และส่วนหนึ่งเป็นการพัฒนาคนซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เป็นสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาหน่วยงานหนึ่งซึ่งนอกจากจัดการเรียนการสอนในระบบแล้ว ยังมีส่วนในการจัดการศึกษานอกระบบ (Non-Formal Education) โดยมีการเปิดสอนหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันในวิชาชีพคหกรรมศาสตร์เพื่อให้ตรงกับความต้องการของประชาชนทั่วไป เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาคนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างรายได้แก่หน่วยงานในสังกัดของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ตามแผนการปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมของประเทศ ซึ่งจะจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลและกลุ่ม ในขณะเดียวกันจะสร้างภาพลักษณ์ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ให้เป็นสถาบันการศึกษาด้านวิชาชีพที่โดดเด่นยิ่งขึ้น (สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. (2001). วันที่ค้นข้อมูล 2 กันยายน 2545, เข้าถึงจาก <http://www.rit.ac.th/Policy/Resume.html>)

ปัจจุบันสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เปิดหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาชีพหลายหลักสูตร โดยมีรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและฝึกอบรม เป็นผู้บริหารงาน กระจายนโยบายการจัดการศึกษานอกระบบด้วยหลักสูตรฝึกอบรมไป 40 วิทยาเขตทั่วประเทศ ซึ่งมอบหมายให้แต่ละวิทยาเขตดำเนินนโยบายการฝึกอบรมเป็นอิสระ ทำให้ระบบการจัดการฝึกอบรมแต่ละวิทยาเขตจึงมีความแตกต่างกันตามการจัดโครงสร้างการบริหารของแต่ละวิทยาเขต บางวิทยาเขตขอทุนสนับสนุนจากทางสถาบันหรือหน่วยงานอื่น ๆ บางวิทยาเขตจัดทำโดยใช้เงินจากเงินผลประโยชน์มาจัดฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร แต่สำหรับวิทยาเขตโชติเวชจัดการระบบการฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันด้วยการบริหารและจัดสรรเงินเอง โดยใช้เงินจากค่าสมัครและค่าบำรุงการศึกษาของผู้เรียนมาเป็นเงินในการจัดทำโครงการฝึกอบรมวิชาชีพขึ้นเอง หากมีผลจากกำไรที่ได้รับก็จะนำมาใช้ในการดำเนินการฝึกอบรมครั้งต่อไป ปัจจุบันเริ่มมีการสนับสนุนจากสถาบันบางส่วนแต่ก็เป็นส่วนน้อย (จุฑา พีรพัชระ, ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและฝึกอบรม, วิทยาเขตโชติเวช, สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2544)

ปราณชนก แดงเป้า (หัวหน้าแผนกฝึกอบรมและการศึกษาพิเศษ, สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตโชติเวช, สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2544) ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการ

จัดฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นว่า แม้ว่าการเปิดการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นของสถาบันเทคโนโลยี วิทยาเขตโชติเวช จะได้เปิดดำเนินการมาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2523 การฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นก็ยังไม่ได้มีการพัฒนาวิธีการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นไปจากเดิมมากนัก การจัดการฝึกอบรมยังจัดไม่ครบวงจร เนื่องจากเมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมฝึกอบรมเสร็จแล้วมิได้มีการประเมินและติดตามผลที่ได้รับจากการฝึกอบรม ตลอดจนการจัดการฝึกอบรมแต่ละครั้งยังขาดการวางแผนการหาความต้องการในการจัดการฝึกอบรม ประกอบกับมีข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณ บุคลากร สถานที่ และนโยบายของทางสถาบันเอง วิทยาเขตโชติเวชต้องพึ่งพาตนเองในการจัดฝึกอบรมวิชาชีพตลอด 20 ปีที่ผ่านมา จึงทำให้การดำเนินการฝึกอบรมของวิทยาเขตโชติเวชไม่พัฒนา เท่าที่ควร และจากการศึกษารายงานประจำและสารสนเทศปีพบว่ามีปัญหาบางส่วนที่กล่าวมาสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ คือ (1) การประเมินผล (2) การติดตามผล (3) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (4) ช่วงเวลาการรับสมัคร (5) ระยะเวลาในการฝึกอบรม (6) เอกสารและเนื้อหาประกอบการฝึกอบรม (7) รับผู้เข้าอบรมได้จำนวนจำกัด (8) สถานที่ (สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตโชติเวช, 2543, หน้า 108 -109) แม้ว่าปัจจุบันการจัดการฝึกอบรมจะพบปัญหาหลายประการแต่ในรายงานประจำปีและสารสนเทศของวิทยาเขตโชติเวช จะเห็นว่ามีผู้เข้ารับการฝึกอบรมสนใจเข้าฝึกอบรมเป็นจำนวนมากมาตลอด ถึงแม้จำนวนจะน้อยลงแต่ทางวิทยาเขตก็พยายามเปิดหลักสูตรให้มากขึ้น โดยรายงานประจำปีและสารสนเทศประจำปีการศึกษา 2540 มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม 1,444 คน เปิดสอน 17 หลักสูตร (สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตโชติเวช, 2541, หน้า 70) ในปีการศึกษา 2541 มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม 1,440 คน เปิดสอน 23 หลักสูตร (สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตโชติเวช, 2542, หน้า 71) และในปีการศึกษา 2542 มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม 1,320 คน เปิดสอน 25 หลักสูตร (สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตโชติเวช, 2543, หน้า 108) ดังนั้นเพื่อให้การฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นนี้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การปรับปรุงและพัฒนาระบบการฝึกอบรมจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

ในความพยายามเพื่อให้การจัดการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นมีการพัฒนาตามศักยภาพของวิทยาเขตโชติเวชต่อไปนั้น ทางวิทยาเขตได้มีการพยายามปรับปรุงสถานที่ให้มีปริมาณห้องเรียนให้มากขึ้น และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น สถานที่จอดรถ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ที่มีความทันสมัย เป็นต้น อย่างไรก็ตามปัญหาในเรื่องระบบการจัดการฝึกสอน กำหนดการจัดการฝึกอบรม ระยะเวลาในการสอน จำนวนผู้เรียน รูปแบบเนื้อหาในการสอน สื่อประกอบการสอน ระบบการประเมินและการติดตามผล ก็ยังคงเป็นปัญหาซึ่งยังไม่ได้มีการแก้ไข

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการพัฒนากระบวนการฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลทั้งระบบ เพื่อให้ได้ระบบการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาระบบการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ระบบการฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลสำหรับบุคคลทั่วไปที่มีประสิทธิภาพ
2. ได้แนวทางให้แผนกฝึกอบรมและการศึกษาพิเศษ ฝ่ายวิจัยและฝึกอบรมของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สำหรับจัดฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยและพัฒนา
2. ผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการวิจัย แบ่งได้ 2 กลุ่มได้แก่
 - 2.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการฝึกอบรม จำนวน 10 คน
 - 2.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารโครงการฝึกอบรมวิชาชีพ จำนวน 10 คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย
 - 3.1 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนากระบวนการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โดยใช้เทคนิคเดลฟายจำนวน 3 ชุด ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ชุดที่ 2 และชุดที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายปิด แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ
 - 3.2 แบบประเมินเพื่อรับรองต้นแบบชิ้นงานเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ
 - 3.3 เครื่องมือทางสถิติ ได้แก่ค่าเฉลี่ย, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน, ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ระบบการฝึกอบรม หมายถึง การดำเนินการฝึกอบรมโดยพิจารณาถึงหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างกันขององค์ประกอบต่างของการฝึกอบรมจะต้องเป็นกระบวนการที่มีปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ และจำเป็นต้องมีการป้อนกลับ อย่างต่อเนื่องซึ่งทุกกระบวนการต้องมีการกระทำต่อเนื่องเป็นระบบและมีความสำคัญทุกกระบวนการ
2. องค์ประกอบ หมายถึง ส่วนสำคัญหลายส่วนซึ่งต้องร่วมกันจัดดำเนินการเพื่อให้การฝึกอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย นโยบายการฝึกอบรม, วัตถุประสงค์การฝึกอบรม, ผู้จัดฝึกอบรม, ผู้เข้ารับการฝึกอบรม, งบประมาณ, การดำเนินการฝึกอบรม, หลักสูตร, เทคนิคการฝึกอบรม, วิทยากร, สถานที่, การประเมินและติดตามผล
3. ขั้นตอน หมายถึง การจัดการฝึกอบรมให้เป็นไปตามระบบได้ออกแบบไว้อย่างมีลำดับขั้นตอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการฝึกอบรมและเกิดความสะดวกในการตรวจสอบระบบการฝึกอบรม
4. ระบบการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล หมายถึง องค์ประกอบ ลำดับขั้นตอนและความสัมพันธ์ของขั้นตอนในการจัดฝึกอบรม กระบวนการฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ ทักษะและทัศนคติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ นำความรู้จากการฝึกอบรมวิชาชีพไปประกอบอาชีพ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการประกอบวิชาชีพ แก่บุคคลทั่วไปของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
5. การฝึกอบรมวิชาชีพ หลักสูตรระยะสั้น หมายถึง หลักสูตรการฝึกอบรมวิชาชีพ หลักสูตรระยะสั้น ที่จัดทำโดยสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เพื่อตอบสนองการฝึกอบรมด้านอาชีพต่าง ๆ แก่บุคคลทั่วไป หลักสูตรแต่ละหลักสูตรจะใช้เวลาอันสั้นและสามารถจบในตัวเอง เช่น หลักสูตรจัดดอกไม้, หลักสูตรทำอาหารจานเดียว, หลักสูตรตัดเย็บเสื้อผ้า, หลักสูตรช่างซ่อมโทรทัศน์ เป็นต้น
6. แบบจำลองชิ้นงานต้นแบบ หมายถึง แบบจำลองระบบการฝึกอบรมซึ่งได้จากการวิจัย ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นเพื่ออธิบายโครงสร้าง องค์ประกอบของระบบ ขั้นตอนดำเนินการ และวิธีการใช้ระบบ และนำแบบจำลองชิ้นงานต้นแบบให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินและรับรองชิ้นงานต้นแบบในด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดความเป็นไปได้ในการนำระบบฝึกอบรมไปใช้จริง